

Dr hab. Ewa Pancer-Cybulska, prof. UE
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Mgr. Marcina Jakuba Podgórskiego

**Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego na rzecz
programowania europejskiej polityki regionalnej w obszarze gospodarki cyrkularnej**

napisanej pod kierunkiem naukowym
dr. hab. Zbigniewa Przygodzkiego, prof. UŁ

1. Wybór i znaczenie problematyki badawczej

Rozwój zrównoważony we współczesnej gospodarce nie jest jedną z opcji jej rozwoju, ale nieuniknioną koniecznością. Zarówno milenijne cele rozwoju, które były realizowane w latach 2000-2015, jak i cele zrównoważonego rozwoju na lata 2016-2030 potwierdzają konieczność współdziałania na rzecz ich realizacji wszystkich państw oraz szczególnego wsparcia dla najsłabszych krajów rozwijających się. Unia Europejska jako organizacja działająca prężnie na arenie międzynarodowej podejmuje liczne przedsięwzięcia w zakresie największych wyzwań rozwojowych w kierunku oszczędności zasobów, ochrony środowiska naturalnego czy poszukiwania zrównoważonych źródeł energii. W swoich strategiach i programach rozwojowych UE wskazuje cele, które są adresowane do wszystkich uczestników procesów społeczno-gospodarczych i środowiskowych zgodnie z realizowaną od lat polityką regionalną. Dzięki temu globalizacja jest nie tylko kategorią teoretyczną ale ma praktyczne zastosowanie w zrównoważonym rozwoju społeczno-gospodarczym, który odbywa się na wszystkich szczeblach od lokalnego aż po ponadnarodowy, zgodnie z zasadą MLG. Zrównoważony wymiar gospodarowania stawia wiele wyzwań przed społecznością i władzami danego terytorium, odpowiedzialność za rozwój danej społeczności – rozwój możliwy do osiągnięcia dziś i w przyszłości należy z pewnością do najważniejszych. W takim ujęciu odpowiedzialność władz jednostek terytorialnych oznacza aktywne włączanie się w inicjatywy rozwojowe we współpracy z innymi adresatami europejskiej polityki regionalnej na różnych etapach jej opracowania. Chodzi także o realizację własnych celów strategicznych tak, by pozostawały w synergii z działaniami innych jednostek samorządu terytorialnego w warunkach konkurencyjnej gospodarki rynkowej, z uwzględnieniem całokształtu istniejących uwarunkowań i dostępnych zasobów rozwojowych. Jednym z działań, którego znaczenie

powinno wzrastać w UE jest wspierana od 2015 roku gospodarka cyrkularna. Konieczność zmiany formuły rozwoju z dotychczasowej linearnej na cyrkularną jest postrzegana jako dążenie do rozwiązania problemów zmian klimatycznych i kurczących się zasobów naturalnych. Koncepcja gospodarki o obiegu zamkniętym jako czynnika stymulującego rozwój terytorium jest ponadto zagadnieniem ważnym zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym.

Stąd też, wybór tej problematyki przez mgr. Marcina Jakuba Podgórskiego należy uznać za trafny. Należy podkreślić złożoność i trudność tego przedsięwzięcia w odniesieniu do wybranych podmiotów badań - funkcjonujących w różnych uwarunkowaniach i charakteryzujących się różnym doświadczeniem w zakresie współpracy międzynarodowej, programowania europejskiej polityki regionalnej czy wdrażania gospodarki cyrkularnej. Z tego punktu widzenia rozprawa doktorska mgr. Marcina J. Podgórskiego może stanowić ważny przyczynek do wzrostu zainteresowania tą problematyką zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i praktycznym.

2. Cele, hipotezy badawcze i zakres rozprawy

Założenia metodologiczne rozprawy zostały sformułowane we wstępie i powtórzone w rozszerzonej wersji w odrębnym 5. rozdziale pracy pt. „Metodyka i uzasadnienie przedmiotu badań”. We wstępie Doktorant omawia uzasadnienie wyboru tematu i lukę badawczą, teoretyczny kontekst badań, podmiot i przedmiot badań, cele pracy i hipotezy badawcze, źródła informacji i metody badawcze oraz strukturę i treść pracy.

Lukę badawczą i jednocześnie wyzwanie badawcze w rozprawie Doktorant sformułował jako: „Ograniczony zasób wiedzy w zakresie poziomu i skuteczności aktywności polskich jednostek samorządów terytorialnych w rzecznictwie interesów lokalnych na szczeblach ponadkrajowych”. Powyższe sformułowanie luki badawczej w niewielkim zakresie koresponduje z tytułem pracy, który obejmuje takie frazy, jak: jednostki samorządu terytorialnego, międzynarodowa współpraca, programowanie europejskiej polityki regionalnej, gospodarka cyrkularna. Można, natomiast, znaleźć pewne związki luki badawczej z celem rozprawy.

Za główny cel rozprawy przyjęto (cyt.) „identyfikację poziomu zaangażowania i skuteczności wpływu jednostek samorządu terytorialnego na transformację w kierunku gospodarki cyrkularnej w ramach europejskiej polityki regionalnej”. Sformułowano także 5 celów szczegółowych (CS1-CS5), 11 pytań badawczych (wymienione w rozdziale 5.,

metodycznym) oraz 5 hipotez badawczych (H1 - H5). Doktorant stwierdza, że analiza została przeprowadzona w trzech perspektywach (europejskiej, krajowej i lokalnej) oraz podaje, że (cyt.) „kompleksowa ocena wpływu jednostek samorządu terytorialnego na proces transformacji pozwoliła na ujawnienie ich poziomu zaangażowania i uwypukliła możliwości wykorzystania istniejących zasobów i metod w realizacji zadań na rzecz społeczności lokalnych”. Ten akapit w dużej mierze potwierdza cel pracy, ale kojarzy się z wynikiem procesu badawczego – wnioskiem a nie założeniem i dlatego nie powinien się znaleźć we wstępie. W odniesieniu do hipotez badawczych należy stwierdzić, że są niezbyt precyzyjne, np. H5 zawiera w sobie sprzeczność, udział w programowaniu polityki regionalnej nie może być bierny, inaczej niż udział w jej realizacji. Hipotezy H1 i H4 są niemal tożsame, trudne do weryfikacji. Jeśli chodzi o cele szczegółowe i hipotezy badawcze, to występuje między nimi duża zbieżność, np. CS1 i H1, CS2 i H2. Poza celami szczegółowymi i hipotezami Doktorant sformułował problemy badawcze przyporządkowane do poszczególnych perspektyw - europejskiej, krajowej i lokalnej. Problemy sformułowane w każdym z tych przypadków są złożone z wielu bardzo pojemnych zagadnień, i tak, na poziomie europejskim są to: cyt. „(...) formalne kompetencje w procesie podejmowania decyzji w Unii Europejskiej, instrumenty bezpośredniego zaangażowania jednostek samorządu terytorialnego w rzecznictwie interesów w Unii Europejskiej, cele i główne wyzwania władz lokalnych i regionalnych wspierających transformację w kierunku gospodarki cyrkularnej w Unii Europejskiej. W odniesieniu do studium przypadku sformułowano problem badawczy związany z określeniem wykorzystania i skuteczności instrumentów paradyplomacji wykorzystywane przez polskie jednostki samorządu terytorialnego uczestniczące w pracach Europejskiego Komitetu Regionalnego. Na poziomie krajowym podjęto problemy badawcze dotyczące możliwości wykorzystania funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności do wspierania transformacji Polski w kierunku gospodarki cyrkularnej, identyfikacji instrumentów polityki regionalnej, wykorzystywanych do wspierania transformacji w kierunku gospodarki cyrkularnej w Polsce, mechanizmów i instrumentów przewidzianych w regulacjach prawnych wdrażania gospodarki cyrkularnej, oraz uwzględnienia w dokumentach przyjętych przez rząd polski Europejskiego modelu gospodarki cyrkularnej. W perspektywie lokalnej podjęto problemy badawcze dotyczące wdrażania gospodarki cyrkularnej przez jednostki samorządu terytorialnego, różnic w stopniu wdrożenia Europejskiego modelu gospodarki cyrkularnej w wybranych jednostkach samorządu terytorialnego” (koniec cytatu, s. 12, pisownia oryginalna). Wskazane problemy

badawcze korespondują z głównym celem pracy, jeśli zaś chodzi o ich liczbę, to należy stwierdzić, że jest ona zbyt duża. Powoduje to, że opis założeń metodycznych rozprawy staje się skomplikowany, zwłaszcza jeśli uzupełnimy go o informacje na temat podmiotu i przedmiotu badań w podziale na teoretyczne i empiryczne (s. 9-10).

Następnym elementem zawartym we wstępie są źródła informacji i metody badawcze wykorzystane do napisania rozprawy. Doktorant wymienia źródła z podziałem na wtórne i pierwotne oraz 8 grup metod, wśród których dominują różne typy analiz (np. literaturowe, statystyczno-porównawcze, własne obserwacje dyskretne). Można w tym miejscu podać informację o wielkości bibliografii, którą załączono do rozprawy na jej zakończenie. Jest to imponująca liczba 799 pozycji o różnym charakterze - pozycje zwarte i czasopisma w języku polskim i obcych, dokumenty, raporty, sprawozdania, akty prawne itp. Wykaz ten skłania do zadania dwóch pytań: 1. Dlaczego źródła nie zostały skategoryzowane? Przy takiej ich liczbie wyodrębnienie poszczególnych rodzajów źródeł byłoby bardzo przydatne (wręcz nieocenione). I drugie pytanie - Dlaczego w spisie zabrakło tej osiemsetnej pozycji?

Autor przedstawia koncepcję osiągnięcia celu głównego i celów szczegółowych, prowadzących do rozwiązania problemów badawczych, ujętych w trzech perspektywach, ale nie pojawia się tu tytułowa współpraca międzynarodowa. Zastanawia fakt, że Doktorant sformułował w rozprawie i hipotezy i pytania badawcze, które w treści są do siebie zbliżone, podczas gdy wystarczyłoby sformułować albo hipotezy albo pytania badawcze, które są ważnym i potrzebnym elementem badania naukowego. Ułatwiłoby to nie tylko percepcję pracy, ale także pozwoliło na lepsze wyeksponowanie rezultatów badawczych rozprawy.

3. Układ i treść pracy

Rozprawa doktorska mgr. Marcina J. Podgórskiego ma niemałą objętość 320 numerowanych stron tekstu. Struktura opracowania zawiera w spisie: wstęp, sześć rozdziałów, wnioski i rekomendacje dla jednostek samorządu terytorialnego – jako podsumowanie, spis tabel, schematów, map i wykresów oraz bibliografię. Poza omówionymi powyżej elementami, wstęp do pracy obejmuje omówienie jej struktury i treści.

We wstępie (s. 5-17) Doktorant zamieścił na rycinie 1 strukturę logiczną rozprawy, przypisując każdemu rozdziałowi „hasło” odpowiadające treści rozdziału. Wydaje się to zbędne, gdyż to tytuły powinny wskazywać na logiczne powiązanie kolejnych rozdziałów. Wstęp zawiera także, obok wspomnianej ryciny 1, schemat 1 prezentujący wątki badawcze dysertacji; można się było zastanowić nad wartością tych elementów dla rozprawy.

Pierwszy rozdział pracy jest zatytułowany: „Determinanty cyrkularnej transformacji gospodarek lokalnych” (hasło: Identyfikacja determinantów cyrkularnej transformacji, s. 18-43). Cztery podrozdziały są poświęcone identyfikowaniu determinantów transformacji cyrkularnej poprzez: Teorie rozwoju lokalnego i regionalnego jako podstawowy kontekst mechanizmów transformacji (1.1); Koncepcja helisy i jej zbieżność z gospodarką cyrkularną (1.2); Teoria interesów grupowych oraz wielopoziomowego zarządzania na rzecz cyrkularnej gospodarki (1.3); Ogólna teoria systemów i jej możliwości wykorzystania przy projektowaniu systemów gospodarki cyrkularnej (1.4). Rozdział ten ma charakter głównie teoretyczny, bazuje na bogatej literaturze przedmiotu, znajduje się tu 9 tabel i 1 schemat.

Drugi rozdział pracy „Model gospodarki cyrkularnej” (s. 44-110) jest największy objętościowo (hasło: Właściwości modelu gospodarki cyrkularnej) składa się z pięciu podrozdziałów, w tym dwa rozbudowane - z trzema podpunktami. Kolejne podrozdziały to: Istota gospodarki cyrkularnej (2.1); Gospodarka linearna a gospodarka cyrkularna (2.2); Modele biznesowe gospodarki cyrkularnej (2.3); Zewnętrzne determinanty wdrażania gospodarki cyrkularnej (2.4); Monitorowanie rozwoju gospodarki cyrkularnej (2.5). Rozdział ma charakter teoretyczno-empiryczny, zamieszczono tu 10 tabel, 9 wykresów, 3 schematy oraz 2 ryciny (mapy). Bez szkody dla jego treści a z korzyścią dla struktury rozprawy (lepsze zrównoważenie pod względem objętości) można przesunąć podrozdziały 2.1 i 2.2 (a może nawet i 2.3 po dokonaniu pewnych korekt) do rozdziału pierwszego. Rozdział ma charakter teoretyczny, literaturowy oraz empiryczny. Jest bogato dokumentowany i ilustrowany – 10 tabel, 3 schematy, 9 wykresów i 2 ryciny.

Trzeci rozdział „Implementacja gospodarki cyrkularnej w priorytetach polityki rozwoju regionalnego Unii Europejskiej” (s. 111-160, hasło: Sposób implementacji gospodarki cyrkularnej przez politykę regionalną) obejmuje w czterech podrozdziałach następujące zagadnienia: Ramy polityki regionalnej Unii europejskiej (3.1); Podmioty polityki regionalnej i instytucjonalna struktura procesów decyzyjnych (3.2); Ewolucja europejskiej polityki regionalnej w kierunku gospodarki cyrkularnej (3.3); Terytorialny wymiar europejskiej polityki regionalnej (3.4). Tytuł rozdziału jest trochę niejasny, podobnie jak podrozdziału 3.3 (sugeruje, że polityka ewoluuje – zmienia się w gospodarke). Do ilustracji treści opracowano 15 tabel, 4 wykresy, 3 schematy i 1 rycinę. Rozdział ma charakter empiryczny, opiera się na analizach różnego rodzaju dokumentów dotyczących polityki regionalnej i gospodarki cyrkularnej w aspekcie terytorialnym.

W rozdziale czwartym zatytułowanym „Rola samorządów terytorialnych w kształtowaniu polityki regionalnej Unii Europejskiej” (s. 161-219, hasło: Rola samorządów terytorialnych w kreowaniu polityki regionalnej) znajdują się cztery podrozdziały, w tym jeden z trzema podpunktami. Są to: Relacje zagraniczne samorządów terytorialnych (4.1); Zakres i instytucje paradyplomacji samorządów terytorialnych w obszarze polityki regionalnej (4.2); Samorząd terytorialny jako podmiot systemu zarządzania wielopoziomowego w obszarze polityki regionalnej (4.3); Narzędzia i instrumenty zapośredniczenia celów w kształtowaniu europejskiej polityki regionalnej (4.4). Rozdział ten ma charakter empiryczny, ukazuje różne aspekty kształtowania polityki regionalnej UE przez samorzady terytorialne. Ilustracją treści jest 14 tabel, 5 wykresów i 6 schematów.

Piąty rozdział nosi tytuł: „Metodyka i uzasadnienie przedmiotu badań” (s. 220-247, hasło: Operacjonalizacja sposobu oceny skutków zaangażowania samorządów terytorialnych we współpracę międzynarodową). Składa się z trzech podrozdziałów: Identyfikacja przedmiotu badań oraz luki badawczej (5.1); Cele, pytania oraz hipotezy badawcze (5.2); Triangulacja metod badawczych (5.3), zawiera 7 tabel i 1 rycinę (mapę). Rozdział ma niewielką objętość, poza tym duża część informacji tu zawartych została także zamieszczona we wstępie do rozprawy. Nowe treści dotyczą triangulacji metod badawczych oraz pytań badawczych, które nie wystąpiły we wstępie. Sposób prezentacji założeń badawczych i metodycznych rozprawy w dwóch miejscach nie jest dobrym pomysłem, gdyż prowadzi do niepotrzebnego powtarzania się wielu wątków i treści.

Ostatni – szósty rozdział rozprawy nosi tytuł „Ocena zaangażowania jednostek samorządów terytorialnych w kształtowanie Europejskiego modelu gospodarki cyrkularnej” (s. 248-281, hasło: Udział samorządów terytorialnych w transformacji cyrkularnej). Składa się z czterech podrozdziałów: Skuteczność rzecznictwa interesów jednostek samorządów terytorialnych na arenie międzynarodowej zakresie gospodarki cyrkularnej (6.1); Włączenie kluczowych elementów Europejskiego modelu gospodarki cyrkularnej poprzez działania na poziomie jednostek samorządów terytorialnych (6.3); Międzynarodowa aktywność jednostek samorządów terytorialnych w zakresie gospodarki cyrkularnej (6.4).

Jest to kluczowa część rozprawy, która zawiera wyniki własnych badań Doktoranta prowadzonych w oparciu o przyjęte założenia. Zamieszczono tu 8 tabel i 14 wykresów, jako ilustrację omawianych treści. Rozdział ma charakter empiryczny, zawiera część analityczną, natomiast wnioski wynikające z przeprowadzonych badań oraz rekomendacje zostały ujęte w

odrębną część pt. „Wnioski i rekomendacje dla jednostek samorządu terytorialnego – podsumowanie” (s. 274-282).

Po części merytorycznej następują na s. 289-292 spisy tabel (63), schematów (14), map – lub rycin (5) i wykresów (32) oraz Bibliografia (s. 293- 320).

Odnosząc się do podziału treści w omawianej pracy uważam, że powinien być bardziej równomierny pod względem objętości poszczególnych rozdziałów oraz głębokości ich wewnętrznej struktury. Wielkość rozdziałów waha się od ok. 25 stron (r. 1 ,5), przez ok. 40 s. (r. 3, 6) do ok. 60 s. (r. 2,4).

Autor wykorzystał przy pisaniu rozprawy 799 różnych pozycji bibliograficznych, wśród których dominuje aktualna literatura książkowa (również obcojęzyczna) oraz inne pozycje dostępne w wersji tradycyjnej i elektronicznej. Należy uznać, że Doktorant dotarł do kluczowej literatury z badanego zakresu.

4. Oryginalność rozwiązania problemu badawczego

Zgodnie z wymaganiami ustawowymi rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu badawczego. W pracy mgr. Marcina Podgórskiego problemy badawcze zostały ukazane w 3 perspektywach: europejskiej, krajowej i lokalnej (dlaczego nie w regionalnej)? Biorąc pod uwagę złożoność koncepcji badawczej (cel główny i 5 szczegółowych, 5 hipotez, 11 problemów badawczych, 3 perspektywy) nie jest łatwo ocenić jaki jest stopień realizacji założeń i osiągnięcia głównego celu. Należy podkreślić zastosowanie wielu form ilustracji treści, tabele ukazujące związki i zależności pomiędzy celami, problemami, hipotezami a metodami badawczymi. Do identyfikacji kontekstu i warunków współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego wykorzystano następujące 4 metody badawcze: analiza piśmiennictwa oraz krytyczna analiza tekstów; analiza danych wtórnych dotyczących dokumentów prawnych i raportów; studium przypadku oraz analiza statystyczno-porównawcza danych wtórnych. Pozostałe 4 metody badawcze wykorzystano do oceny poziomu zaangażowania jednostek samorządu terytorialnego, są to: analiza treści dokumentów KR, raportów Interreg, strategii rozwoju jednostek samorządu terytorialnego, sprawozdań rocznych jednostek samorządu terytorialnego. Kolejne metody to obserwacje dyskretne – współudział w pracach organów UE; analiza dobrych praktyk; analiza statystyczna z wykorzystaniem indeksu Perkala w zakresie oceny zdolności polskich jednostek samorządu terytorialnego do przejścia na gospodarkę cyrkularną.

W5

Oceniając jakość prowadzonych badań w odniesieniu do głównego celu rozprawy należy wskazać, że syntetyczna ilustracja została zaprezentowana w ostatniej tabeli (nr 63), która zawiera działania realizowane przez polskie jednostki samorządu terytorialnego na arenie międzynarodowej. Autor zastosował tu podział na: wydarzenia o zasięgu ponadnarodowym, współpracę transnarodową i międzyregionalną oraz współpracę transgraniczną.

Ostatnia część rozprawy, która bywa zazwyczaj zatytułowana jako zakończenie, w tej pracy nosi tytuł „Wnioski i rekomendacje dla jednostek samorządu terytorialnego – podsumowanie”. Część podsumowania odnosi się do hipotez badawczych, Doktorant omówił kolejne działania podjęte w związku z testowaniem pierwszej hipotezy, zakładając, że jest ona prawdziwa, bo takie stwierdzenie nie padło. W podobny sposób – poprzez opisanie badań podjętych w związku z kolejnymi hipotezami od drugiej do piątej – Doktorant zweryfikował prawdziwość tych hipotez, przytoczył każdorazowo kolejne działania, które w tym celu wykonał. Na podstawie takiej weryfikacji hipotez zostały sformułowane rekomendacje. Spośród ośmiu – trzy mają formę rekomendacji, natomiast nie można tak nazwać pozostałych. Są to raczej podsumowania i wnioski wynikające z przeprowadzonych badań. Poza tym w przypadku rekomendacji, chcąc by była skuteczna i wartościowa, należy wskazać jej adresata – wykonawcę czy koordynatora, czego Doktorant nie robi (poza rekomendacją nr 4).

Należy zwrócić uwagę na zastosowany w badaniach indeks internacjonalizacji, który jest autorską propozycją Doktoranta; został utworzony na bazie 6 kryteriów i opiera się na porównaniu działań planowanych przez badane jednostki do realizacji (np. w dokumentach strategicznych) oraz faktycznych, ujętych w sprawozdaniach z ich wykonania. Ważne jest także użycie indeksu Perkala, szeroko wykorzystanego do pozycjonowania jednostek terytorialnych. Został on przedstawiony w kilku ujęciach (4 wykresy) dla podmiotów uczestniczących w badaniu, czyli 18 gmin transformujących swoją gospodarkę w kierunku cyrkularnej (tab. 62).

Może to stanowić wartość dodaną pracy doktorskiej mgr. M. Podgórskiego.

5. Uwagi natury metodologicznej

Oceniając sposób rozwiązania problemów badawczych postawionych w rozprawie należy podkreślić, że zastosowane metody okazały się wystarczająco skuteczne do osiągnięcia postawionych celów i realizacji założeń badawczych.

Przyjęta w rozprawie logika badawcza (cyt.) „ma charakter sekwencyjny, stąd stosowane metody badawcze wykorzystano w określonym porządku logicznym w poszczególnych rozdziałach pracy”. W rozdziale 1. dokonano identyfikacji podstawowych teorii i koncepcji

badawczych z zakresu ekonomii, polityki regionalnej oraz zarządzania. Rozdział 2 zawiera badania europejskiego modelu gospodarki cyrkularnej na szczeblu unijnym i krajowym oraz rolę jednostek samorządu terytorialnego w rzecznictwie interesów na arenie międzynarodowej. Znajdujemy tu analizy literatury naukowej, dokumentów i aktów prawnych powstałych na poziomie UE i jej organów. Rozdział zawiera także analizy statystyczne i porównawcze oraz wskaźnikowe dla regionów Polski oraz UE w okresie 2021-2027. Rozdział 3. zawiera analizy dokumentów planistycznych niezbędnych dla wykorzystania funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w okresach 2004-2006, 2007-2013, 2014-2020 oraz 2021-2027. Omówiono zakres interwencji funduszy w kontekście zrównoważonego rozwoju oraz gospodarki cyrkularnej. Analizowano umowy partnerstwa oraz programy operacyjne. Opracowano także studium przypadku do oceny planowanego wsparcia finansowego i merytorycznego transformacji gospodarki w kierunku cyrkularnej. Kolejne badanie dotyczy systematyki instrumentów rzecznictwa i paradyplomacji oraz określenie roli jednostek samorządu terytorialnego w procesie decyzyjnym UE. W rozdziale 4 zawarto identyfikację kierunków i narzędzi wpływu jednostek samorządu terytorialnego na kształt europejskiego modelu gospodarki cyrkularnej. Przeanalizowano szczegółowo dwa instrumenty, tj. paradyplomację w zakresie opinii Komitetu Regionów oraz międzynarodowe projekty polityki regionalnej w ramach programu Interreg Europa. Badania prowadzono z wykorzystaniem 110 słów kluczowych ogólnych i szczegółowych z zakresu transformacji w kierunku gospodarki cyrkularnej w jednostek samorządu terytorialnego (tab. 52). W rozdziale 6. zamieszczono wnioski wynikające z przeprowadzonych badań.

W pracy dominuje ujęcie monograficzne, co, biorąc pod uwagę złożoną koncepcję badawczą oraz wielowątkowy charakter problemów badawczych, należy uznać za właściwe podejście. Wielu podstawowym zagadnieniom (wątkom badawczym) przypisano cele szczegółowe, ale poza tym pojawia się wiele treści związanych pośrednio z główną koncepcją badawczą. Są to np. koncepcja helisy i jej zmiany, cele zrównoważonego rozwoju ONZ, zasady programowania funduszy strukturalnych, wielopoziomowe zarządzanie (multilevel governance), teoria grup interesów czy ogólna teoria systemów. Obecność tych wątków nie wydaje się niezbędna w tej rozprawie, chociaż sposób ich omawiania należy potraktować jako dowód rozeznania Doktoranta w problematyce oraz posiadania umiejętności badawczych. Z drugiej jednak strony tak duża liczba wątków badawczych nie wpływa pozytywnie na percepcję treści rozprawy, sprawia wrażenie nadmiaru i niepotrzebnych powtórzeń. Pewnym

AS

rozwiązaniem tej redundancji byłoby zamieszczenie krótkich podsumowań treści po każdym rozdziale rozprawy.

Lektura pracy nasunęła pewne pytania i wątpliwości istotne dla określenia ostatecznego stanowiska Doktoranta wobec omawianych problemów. Chodzi np. o zawartość tabel 38 (s. 168) oraz 63 (s. 281), które dotyczą aktywności polskich jednostek samorządu terytorialnego na arenie międzynarodowej. Zabrakło w nich euroregionów oraz EUWT (Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej), które w mojej opinii są ważnym przykładem takiej aktywności. Jak Doktorant uzasadni brak takich podmiotów w swoich badaniach?

Podrozdział 3.4 w rozdziale 3 jest zatytułowany: Terytorialny wymiar europejskiej polityki regionalnej, tytuł jest tautologią – jakie inne wymiary może mieć polityka regionalna? Związek frazeologiczny terytorialny wymiar jednoznacznie wiąże się w prawie unijnym z wprowadzonym przez Traktat z Lizbony trzecim wymiarem spójności, obok spójności ekonomicznej i społecznej. Poza tym, ta część rozdziału jest poświęcona omówieniu zasad zarządzania i wykorzystywania funduszy strukturalnych w latach 2021-2027. Bardziej adekwatne do omawianej treści byłoby więc użycie w tytule zamiast słów „terytorialny wymiar” słowa realizacja albo zarządzanie. W podrozdziale 3.3 znajduje się następująca informacja: (cyt.) „Aktualnym dokumentem strategicznym ukierunkującym proces zrównoważonego rozwoju we Wspólnotach jest Strategia Europa 2020.....”. Jak wskazuje tytuł strategii, była ona aktualna do 2020 roku, obecnie nie podlega już monitorowaniu. Częściowo miejsce tej strategii dekadowej zajęły dwie inne: Europejski Zielony Ład oraz Europejski Filar Praw Socjalnych i do nich odnoszą się Krajowe plany rozwoju i cykl zarządzania w ramach Semestru Europejskiego. Na s. 222 znajduje się informacja, że za 70-80% inwestycji publicznych w Europie odpowiadają samorzady; nie podano źródła, daty, nie wiadomo o jaki typ samorządu chodzi. Należy unikać podawania błędnej lub niedoprecyzowanej faktografii. W tym konkretnym przypadku sprawdzenie danych Eurostatu pozwala ustalić, że udział samorządowych wydatków na środki trwałe w całkowitych takich wydatkach sektora rządowego i samorządowego w UE wynosił w ostatnich 5 latach (2019-2023) od 42,8% do 45,1%, a Polsce od 44,4% do 51,0%. Nie tylko w UE 27, ale też na obszarze EOG wskaźnik żadnego kraju nawet w jednym roku nie zbliżył się do 70-80% (najwyższy udział zanotowała Finlandia w 2021 r. – 61,4%, natomiast na Malcie udział ten oscylował wokół 2%). W opracowaniach naukowych wymagane jest podawanie uzasadnień i wskazanie źródeł. Każda zbyt zgeneralizowana ocena ma prawo wywoływać u czytelnika wątpliwości, a z drugiej strony

nie wnosi żadnej wartości dodanej. Budzi wątpliwości także brak precyzji w częstym używaniu określenia region w całkowitym oderwaniu od uściślenia o jaki szczebel regionalny chodzi (lub ich rodzaj – administracyjne, nieadministracyjne). W UE wyróżniamy 3 szczeble Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych dla Celów Statystycznych (NUTS). W Polsce mamy 17 regionów szczebla NUTS2, ale jednocześnie 16 województw w ujęciu TERYT. Regiony NUTS1 oraz NUTS3 w Polsce nie mają charakteru administracyjnego (jst), podobnie jak 2 regiony w województwie mazowieckim, natomiast jednostkami samorządowymi są powiaty i gminy (to są 2 szczeble nazywane niekiedy *local administrative units* – LAU), ale nie są regionami w myśl unijnego rozporządzenia z 2003 r. Ile razy w rozprawie pojawia się sformułowanie, że regiony lub jednostki samorządu terytorialnego biorą udział w kształtowaniu unijnej polityki regionalnej, zawsze pojawia się pytanie o jakie szczeble chodzi w Polsce, a o jakie w innych krajach. Na Malcie lub Cyprze uprawnienia samorządów są zbliżone do zakresu kompetencji rad osiedlowych w polskich miastach. Rola samorządów w Polsce, krajach skandynawskich, Holandii czy we Włoszech (mierzona udziałem w dochodach i wydatkach publicznych) jest większa niż w pozostałych 21 państwach UE. Ale np. samorzady szczebla powiatowego w Polsce mają niewielkie uprawnienia i nie kształtują nawet lokalnej polityki rozwojowej, nie mówiąc o unijnej. Uzasadnia to wątpliwości co do wielokrotnie pojawiających się *in gremio*, bez uściślenia, określeń europejskie regiony czy jednostki samorządu terytorialnego. Z punktu widzenia oceny rezultatów badawczych rozprawy chodzi o opinię na temat studium przypadku, które znajdujemy w rozdziale 3: jaki jest charakter tego studium – teoriiotwórczy, testujący teorię czy praktyczny? A może według innej klasyfikacji jest to studium - eksploracyjne, wyjaśniające czy opisowe? Oceny przedstawione w tym fragmencie recenzji odnoszą się do zagadnień szczegółowych i nie mają wpływu na ogólną ocenę pracy, której najważniejsze aspekty należy uznać za prawidłowe, ważne i interesujące.

Lektura pracy nasuwa także pytania głównie o charakterze dyskusyjnym, ale niewątpliwie o dużym związku z omawianą problematyką. Chodzi przede wszystkim o możliwości zwiększenia tempa i skali wdrażania gospodarki cyrkularnej w Polsce w świetle uzyskanych wyników, czyli zidentyfikowania raczej niewielu przypadków jednostek samorządu terytorialnego podążających w kierunku gospodarki cyrkularnej.

6. Inne uwagi

W podstawowym tekście pracy zamieszczono 63 tabele, 14 schematów oraz 5 rycin (i map) i 32 wykresy. Sposób ich wykonania i prezentacji nie budzi zastrzeżeń (ewentualnie wykres 24,

s. 261, który jest zbędny). Język i styl wywodów są generalnie poprawne, w tekście pojawiają się jednak pewne usterki stylistyczne i gramatyczne oraz dotyczące pisania dużych liter w tytułach i nazwach, które nie są poprawne w świetle reguł języka polskiego. Dla przykładu, w punkcie 1.1 na stronach 18-31 znalazło się 25 różnych usterek. Wynikają one także z niedokładnej korekty redakcyjnej tekstu, głównie są to literówki a, e zamiast ą, ę, brak litery. Pojawiają się również literówki w nazwiskach i bibliografii (np. Taneta-Skwiercz, zamiast Teneta-Skwiercz). Mamy użycie naprzemiennie małych i dużych liter w wyrażeniach fundusze strukturalne, Europejski model gospodarki cyrkularnej, stosowana jest błędna nazwa Komitetu Regionów w postaci Europejski Komitet Regionów (choć w kilku miejscach jest też prawidłowa nazwa). Pewnym mankamentem jest używanie nazw instytucji czy pewnych powtarzających się często fraz w ich pełnym brzmieniu, podczas gdy można było (należało?) zastosować skróty lub akronimy. Dzięki temu i autorowi, i czytelnikowi byłoby łatwiej się poruszać po rozprawie bez uszczerbku dla zrozumienia jej treści. Chodzi np. o europejski model gospodarki cyrkularnej, jednostki samorządu terytorialnego, Komitet Regionów, i in. Poza zgłoszonymi uwagami, ogólna ocena strony technicznej rozprawy jest poprawna.

7. Konkluzja

Konkludując stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr. Marcina Jakuba Podgórskiego spełnia wymagania zdefiniowane wobec prac doktorskich w art. 187 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz.U 2023 poz. 742 ze zm.) Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, którym jest identyfikacja poziomu zaangażowania i skuteczności wpływu jednostek samorządu terytorialnego na transformację w kierunku gospodarki cyrkularnej w ramach europejskiej polityki regionalnej. Rozprawa spełnia także pozostałe wymagania ustawowe, potwierdza niezbędną wiedzę mgr. Marcina J. Podgórskiego w dyscyplinie ekonomii i finansów oraz wystarczające kompetencje w zakresie samodzielnej pracy naukowej.

W związku z tym wnoszę o dopuszczenie rozprawy do następnych etapów przewodu doktorskiego.

Wrocław, 20 maja 2024 r.

